

Gemeente Deventer

Toelichting Aan de Dijk

Auteur: drs. L. Soetens
Bevoegd gezag: drs. B. Vermeulen (Gemeentelijk Archeoloog)

Datum: 26-6-2020

1. Inleiding

De archeologische verwachting voor de gemeente Deventer is gebaseerd op de landschappelijke en bodemkundige context van bekende archeologische vindplaatsen. Een uitgebreide onderbouwing van de fysisch geografische bouwstenen van de archeologische verwachtingswaarden is te vinden in het RAAP- rapport 2571: “...Die plaatsen, welke in de Douwelerkolk verdrongen zijn... Fysisch- en historische bouwstenen voor een archeologische verwachtingskaart van de gemeente Deventer”.¹

Vanaf de late middeleeuwen is het verband tussen landschappelijke mogelijkheden en locatiekeuze minder goed in een model te vatten, omdat de mens er steeds meer in slaagt de natuur naar zijn hand te zetten. Juist voor deze periode zijn historische bronnen, zoals kaarten, beschikbaar, waardoor veel elementen goed kunnen worden gelokaliseerd. Op de archeologische verwachtingskaart zijn recente archeologische en historische onderzoeksgegevens gecombineerd met de fysisch geografische verwachting ter plekke. Ook bekende verstoringen zijn weergegeven op de archeologische verwachtingskaart.

2. Het archeologiebeleid en de regels in dit bestemmingsplan

De archeologische verwachtingskaart vormt de basis voor het archeologiebeleid van de gemeente Deventer. Dit archeologiebeleid is op 28 januari 2015 door de raad vastgesteld in de vorm van een beleidskaart en een onderbouwing (zie hiervoor: Vermeulen, B., 2015²). Het archeologiebeleid wordt zo nodig tussentijds geactualiseerd, om de door het bevoegd gezag in een selectiebesluit vrijgegeven gebieden op de beleidskaart op te nemen.

De archeologische beleidskaart vormt de basis voor de dubbelbestemmingen ‘Waarde – Archeologie’, zoals die in het bestemmingsplan zijn gehanteerd. In het nieuwe bestemmingsplangebied ‘Aan de Dijk’ gelden de beleidswaarden ‘0, 1, 3, 4 en 5’ (afb. 1).

De beleidswaarden zijn vertaald in de regels van dit bestemmingsplan. In het bestemmingsplan zijn dubbelbestemmingen ‘Waarde – Archeologie’ opgenomen voor de gebieden die op de beleidskaart een beleidswaarde **2 of hoger** kennen. Er is voor gekozen om aan gronden met beleidswaarde ‘Waarde - Archeologie 1’ geen dubbelbestemming toe te kennen.

Waarde - Archeologie 0

Deze gebieden kennen in het bestemmingsplan geen dubbelbestemming omdat de bodem hier naar verwachting diep verstoord is. Daarom mag worden aangenomen dat er geen belangrijke archeologische sporen meer aanwezig zijn. De locaties van gesloopte gebouwen en voormalige waterpartijen zijn met waarde-Archeologie 0 aangegeven. Ook eerder volledig opgegraven of vrijgegeven delen van een plangebied krijgen waarde-Archeologie 0. Hier betreft dat het na proefsleuven vrijgegeven aanleg van de Diezestraat ten westen³ en de opgraving van de locatie van de kapel ten oosten van het voormalige gasthuis.⁴

Waarde - Archeologie 1

Voor de gebieden met een lage verwachtingswaarde (beleidswaarde ‘1’) is de kans dat een bodemingreep het bodemarchief verstoort door de lage dichtheid aan vindplaatsen en de veelal relatief kleine oppervlakte van die vindplaatsen, zeer klein. Eigenlijk komt dit type resten vooral aan het licht bij archeologische begeleiding van grootschalige werkzaamheden. Daarom is voor deze beleidswaarde een vrijstellingsoppervlakte van 10.000 m² gehanteerd. Boven de 10.000 m² geldt een meldingsplicht. Dit type omvangrijke werkzaamheden is over het algemeen op ruim op tijd bekend bij de gemeente. Een dubbelbestemming is daarmee een relatief zwaar middel dat voor deze groep leidt tot onnodige administratieve last. Er wordt daarom voor deze ingrepen actief contact gezocht met de initiatiefnemer met het verzoek om medewerking te verlenen aan een archeologische waarneming tijdens de uitvoering

¹ Willemse *et al.*, 2013.

² Vermeulen, 2015.

³ Kastelein, 2012.

⁴ Wal, Van der & Vermeulen, 2015.

van de werkzaamheden. Op deze manier kan de archeologische verwachting steekproefsgewijs gecontroleerd worden.

Waarde - Archeologie 3

Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 3' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 200 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,5 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 200 m² en 500 m² dieper dan 0,5 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 500 m² en dieper dan 0,5 m dient bij de aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

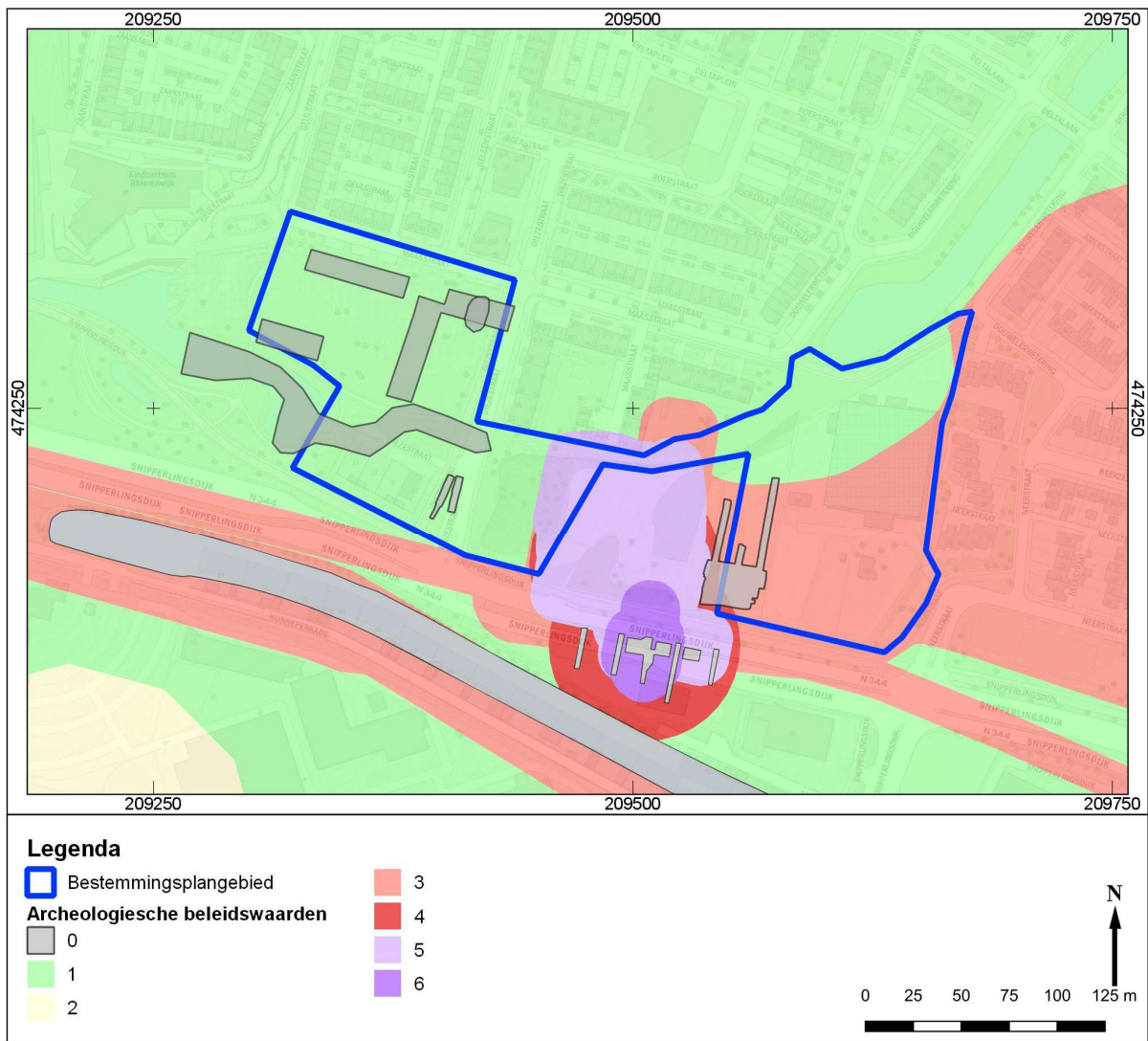
Waarde - Archeologie 4

Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 4' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 100 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,5 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 100 m² en 200 m² dieper dan 0,5 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 200 m² en dieper dan 0,5 m dient bij een aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

Waarde - Archeologie 5

Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 5' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 10 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,3 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 10 m² en 40 m² dieper dan 0,3 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 40 m² en dieper dan 0,3 m dient bij een aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

3. Uitsnede beleidskaart

Afb. 1: De ligging van het bestemmingsplangebied op de archeologische beleidskaart 2015.

Regime	≥0 m2	> 5 m2	> 10 m2	> 40 m2	> 100 m2	> 200 m2	> 500 m2	> 1000m2	> 2500 m2	> 10000 m2	Diepte Vrijstelling
Waarde 0	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	n.v.t.
Waarde 1	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	0,5 m
Waarde 2	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	0,5 m
Waarde 3	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,5 m
Waarde 4	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,5 m
Waarde 5	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,3 m
Waarde 6	Geen	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,3 m
Waarde 7	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,3 m

Geen:

Bij bouwwerkzaamheden zullen aan de omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk of bouwwerken geen archeologische voorwaarden worden verbonden.

Ook is hier op basis van archeologie nooit een Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden nodig.

Meldingsplicht:

Bij bouwwerkzaamheden zal aan de omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk of bouwwerken een archeologische meldingsplicht worden verbonden.

Bij werkzaamheden die de bodem verstoren en niet samenhangen met een omgevingsvergunning bouwen is hier op basis van archeologie een Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden nodig. Ook hieraan zal alleen een meldingsplicht worden gekoppeld.

Bij een meldingsplicht dient de aanvrager de gemeente Deventer minimaal vijf dagen voor de aanvang van de werkzaamheden op de hoogte te brengen en de gelegenheid te bieden voor een archeologische waarneming. Deze waarneming kent een korte doorlooptijd en is voor rekening van de gemeente. Er kunnen echter geen stilstandskosten in rekening worden gebracht.

Indien blijkt dat de aanvraag deel uitmaakt van een groter plan dat in stukken wordt geknipt, zullen de verschillende deelaanvragen als één geheel worden behandeld.

Onderzoek:

Bij bouwwerkzaamheden wordt aan de omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk of bouwwerken de verplichting tot onderzoek of behoud van de mogelijk aanwezige archeologische resten verbonden.

Bij werkzaamheden die de bodem verstoren en niet samenhangen met een omgevingsvergunning bouwen is hier op basis van archeologie een Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden nodig. Ook hieraan zal de verplichting tot het doen van archeologisch onderzoek of het behoud van de resten worden verbonden.

Indien blijkt dat de aanvraag deel uitmaakt van een groter plan dat in stukken wordt geknipt, zullen de verschillende deelaanvragen als één geheel worden behandeld.

Bijlage

Bestemmingsplan “Aan de Dijk”

Gemeente Deventer

Adviesnr. 1070
Archeologie Deventer

Van verwachting naar beleid

1. Inleiding

In deze bijlage is in algemene zin beschreven hoe het archeologiebeleid tot stand is gekomen. Het archeologiebeleid is gebaseerd op de archeologische verwachtingskaart voor de gemeente Deventer. Meer informatie is te vinden in het achtergrondrapport bij de archeologische verwachtingskaart.⁵

De gemeente geeft in haar archeologiebeleid aan op welke wijze rekening gehouden moet worden met mogelijke archeologische waarden in de bodem. Op de beleidskaart is voor elke locatie in de gemeente te zien welke archeologische regels van toepassing zijn. De onderbouwing van de gehanteerde regels is beschreven in het achtergrondrapport bij de beleidskaart: *'Onderbouwing vrijstellingsgrenzen Archeologie. Van verwachting naar beleid'*.⁶

De locatiespecifieke gegevens zijn afkomstig uit de bureaustudie 'Masterplan aan de Dijk te Deventer' uitgevoerd in 2017.⁷ Hierin zijn ook de resultaten van het onderzoek ter plaatse van de kapel van het gasthuis meegenomen.

2. De archeologische verwachting

Onder archeologische verwachting wordt de kans op het voorkomen van archeologische resten verstaan. Meer specifiek zegt een archeologische verwachting iets over de relatieve dichtheid waarin archeologische resten (vondst- en/of spoorcomplexen) kunnen voorkomen. De archeologische verwachting is opgebouwd uit fysisch geografische kenmerken en historische en archeologische data.

Fysische geografie

De verwachtingskaart heeft een sterk fysisch geografische basis. Uit de archeologische onderzoeken die plaats hebben gehad in de gemeente Deventer en in omliggende gebieden zijn op grond van geomorfologische en geologische kenmerken en de bodemgesteldheid verschillende landschappen onderscheiden, die ieder een eigen ontwikkeling en bewoningsmogelijkheden hebben gekend. De hogere delen van het landschap waren vaak al in de prehistorie door mensen in gebruik. De lagere delen zijn minder intensief gebruikt en werden vaak pas in de middeleeuwen of de nieuwe tijd bewoonbaar. Op basis van geomorfogenetische kenmerken zijn drie verwachtingszones voor archeologische resten uit met name de prehistorie tot en met de vroege middeleeuwen onderscheiden: zones met een hoge, middelmatige en lage verwachte dichtheid aan archeologische resten.

Het bestemmingsplangebied ligt op de grens tussen twee verschillende landschappen, een dekzandlandschap in het zuidoosten en een dalrandlandschap in de rest van het bestemmingsplangebied. Het westen van het bestemmingsplangebied bevindt zich in een gebied met overloop en/of doorbraakgeulen. De noordoostelijke punt van het bestemmingsplangebied wordt gekenmerkt door een laaggelegen doorbraakgeul. In het uiterste zuidoosten van het bestemmingsplangebied is sprake van een beekdalbodem met meanderruggen en – geulen. Voor deze gebieden geldt op basis van de fysische geografie een lage verwachte dichtheid aan archeologische resten uit de prehistorie t/m de nieuwe tijd.⁸ Door de lage ligging in het landschap waren deze gebieden in het verleden te drassig voor (permanente) bewoning. Langs de dalrand van het beekdal kunnen wel restanten van nederzettingen, verdedigingswerken of jachtkampementen voorkomen.

Het oostelijk deel van het bestemmingsplangebied ligt iets hoger en ligt op een lage dekzandduin met plaggendek. Voor dit terreintype geldt een hoge verwachte dichtheid aan archeologische resten (erven en grafvelden). De eventueel aanwezige restanten zijn daarnaast goed afgedekt door een >50 cm dik plaggenpakket en daardoor waarschijnlijk goed geconserveerd. Bovendien lagen deze duinen hoger dan het omringende gebied, waardoor ze aantrekkelijk waren voor bewoning in de prehistorie tot en met de middeleeuwen. Vanaf de middeleeuwen is men begonnen met essen aan te leggen op de hoge en droge delen in het dekzandlandschap. Essen zijn akkers die met regelmaat werden bemest met op

⁵ Willemse *et al.*, 2013.

⁶ Vermeulen, 2015.

⁷ Buitenhuis, 2017.

⁸ Zie voor een uitgebreidere beschrijving en onderbouwing: Willemse *et al.*, 2013, 126-127.

heidevelden of in beekdalen gestoken plaggen, die eerst als bodem waren gebruikt in een potstal. Hierdoor werd gedurende lange tijd mest opgebracht en werd de grond verrijkt en steeds opgehoogd.

Historische verwachting

Vanaf de middeleeuwen ging de mens het landschap naar zijn hand zetten. Op basis van historische bronnen (zoals kaarten en geschriften) zijn locaties van historische elementen met een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten aangewezen. Deze verwachting is weer vertaald naar de beleidswaarden op de beleidskaart en heeft geleid tot de waarden zoals opgenomen in dit bestemmingsplan.

Een gedetailleerdere beschrijving van de historische elementen en de onderbouwing van de hieraan gekoppelde beleidscategorieën is te vinden in de rapportages bij de archeologische verwachtingskaart⁹ en de archeologische beleidskaart¹⁰. Deze rapportages maken onderdeel uit van de onderbouwing bij dit bestemmingsplan.

In en in de directe omgeving van het bestemmingsplangebied zijn enkele historische elementen bekend die vanaf de late middeleeuwen dateren. Er wordt hier een korte opsomming gegeven:¹¹

St. Jurriënskade en Landweer

In de late middeleeuwen wordt er begonnen met de aanleg van een dijk, die ten zuiden van het plangebied loopt, de St. Jurriënskade. Door deze aanleg werd het gebied ten noorden van de dijk bruikbaar gemaakt.¹² Uit historische bronnen is bekend dat deze dijk in of rond 1345 is geconstrueerd. Ten zuiden van de dijk is tevens een landweer aangelegd. Een landweer was een verdedigingswerk en bestond over het algemeen uit een opgeworpen aarden of houten wal met aan weerszijde droge of natte grachten. Vaak stond op de wal een dichte heg van doornstruiken of een palissade. Landweren hadden in de eerste instantie als taak eigen gebied af te sluiten voor vijanden, maar werden ook gebruikt om vee en akkers te beschermen. Sporen van deze landweer zijn in 2000 opgegraven ten zuiden van de dijk in de directe omgeving van het plangebied.¹³

Leprozenhuis St. Jurriën

Op een dekzandduin te midden van lagergelegen gebied werd ook rond 1345 het leprozenhuis St. Jurriëngasthuis gebouwd. Dit gasthuis ligt midden op een kleine zandkop, die later is opgehoogd met ophogingsmateriaal/plaggen. Patiënten die leden aan lepra werden hier opgevangen. Vanwege het besmettingsgevaar werd dit gasthuis zo ver mogelijk van de stad aangelegd. Het gasthuis bestond waarschijnlijk uit slaapzalen, keukens, ziekenzalen, een kapel en mogelijk een boerderij. Zeer waarschijnlijk werden overleden mensen in de directe omgeving van het terrein begraven. De functie als leprozenhuis bleef gedurende 259 jaar van stand. De kapel behorende bij het leprozenhuis werd in 2014 door Archeologie Deventer opgegraven en lag in het oostelijke deel van het bestemmingsplangebied. Het leprozenhuis zelf zal iets westelijker gelegen hebben.

Tolhuis/herberg

Omdat de weg over de dijk een van de belangrijkste routes naar het oosten was, bouwde men aan de stadsgrens een tolhuis waar betaald moest worden voor gebruik van de weg en de invoer van goederen. Aan de overzijde van de dijk, ter plaatse van de landweer, werd op een ophoging dit houten tolhuis op bakstenen funderingen gebouwd. De eerste bouwphase van dit tolhuis dateert uit 1424. Dit tolhuis werd vervangen door een bakstenen variant en fungeerde mogelijk ook als herberg. In 1495 brandde het huis af.

Belegeringsschans beleg van Rennenberg

Op het schilderij van het beleg van Rennenberg is naast de landweer en het gasthuis ook de *schans tussen de zieken en de stad* te zien. De locatie van de schans is niet met zekerheid vast te stellen. Waarschijnlijk ligt de schans verder richting de stad maar een ligging aan de westkant van het plangebied is niet helemaal uit te sluiten.

⁹ Willemse *et al*, 2013.

¹⁰ Vermeulen, 2015.

¹¹ Buitenhuis, 2017.

¹² Van der Wal 2015, 6.

¹³ Vermeulen, 2002.

Historische boerderij 'St. Jurriën'

Nadat het leprozenhuis tijdens de Tachtigjarige Oorlog zwaar beschadigd was geraakt, is het in 1607 verhuisd naar een locatie binnen de muren van de stad. Op de locatie van het gasthuis werd een boerderij gesticht. De boerderij bleef tot in de late 19de of vroege 20ste eeuw bestaan.

Snipperlingsdijk

Vanaf de 17^e eeuw werd de St. Jurriënskade opgehoogd en voortaan Snipperlingsdijk genoemd.¹⁴ Ondanks de hogere aanleg en ophoging van deze dijk vonden nog diverse dijkdoorbraken plaats. Om dit te voorkomen werd de dijk op bepaalde plekken weer verlaagd, zodat bij extreem hoge waterstanden de dijk kon fungeren als overlaat. In de 19de eeuw werd de dijk weer opgehoogd tot het huidige peil. Met de aanleg van de IJsseldijk verloor de Snipperlingsdijk zijn functie. Bij het onderzoek ter plaatse van de kapel werd ten oosten van de kapel een doorbraakgeul gevonden. Deze doorbraakgeul doorbrak de muur ten noorden van de kapel die vermoedelijk het terrein omgaf. De doorbraak moet dus van na het buiten gebruik raken van het gasthuis dateren.

Archeologische waarden

Op basis van archeologische onderzoeken kunnen terreinen worden aangewezen waar met zekerheid sprake is van archeologische resten. Vindplaatsen waar de archeologische sporen met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid buiten de al onderzochte locatie doorlopen, krijgen de beleidsstatus van terrein met archeologische waarden.¹⁵ Hieronder bevinden zich ook vindplaatsen waar bijvoorbeeld wel proefsleuvenonderzoek heeft plaatsgevonden maar waar door omstandigheden het definitief onderzoek (nog) niet is uitgevoerd.

De historische locatie van het leprozenhuis is een archeologisch zeer waardevol terrein. De randen van het terrein liggen binnen het plangebied, maar het centrale deel niet. Tijdens archeologisch onderzoek ten oosten van het gasthuis (Snipperlingsdijk 25) zijn resten aangetroffen die aan het gasthuis en aan de latere boerderijen kunnen worden toegeschreven. Hieronder in het kort de resultaten:¹⁶

Gasthuiscomplex

De laaggelegen ondergrond in het plangebied is in meerdere fasen opgehoogd. Deze ophogingspakketten zijn de oudste aanwijzingen van menselijke activiteit in het gebied. De restanten van de bakstenen buitenmuur van het gasthuiscomplex zijn hier aangetroffen. Bij de opgraving werden ook de fundamenten van een kapel ontdekt. De kapel had een breedte van ca. 6,5 m binnen de muren en een minimale lengte van 12 m en is exact oost-west georiënteerd. Ook zijn vier steunberen in het oosten van de kapel te zien.

De exacte begrenzing van het gasthuis is niet bekend. Het is onduidelijk of aan de westelijke zijde van de kapel een ander gebouw grensde of dat het om een losstaand gebouw ging. Hoever de kapelmuren nog naar het westen doorlopen is niet bekend. Ten noorden van de kapel lag een ringmuur maar die is iets ten oosten van de kapel door een doorbraakgeul verspoeld. De breedte van de doorbraak is niet bekend zodat niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat verder naar het oosten geen sporen van het gasthuis meer aanwezig zijn. Mogelijk liggen er dus nog resten van het complex verder naar het oosten. De overige gebouwen van het gasthuiscomplex zullen vermoedelijk meer naar het westen en het zuiden hebben gelegen.

Graven

Tijdens het onderzoek is ook rekening gehouden met een eventuele begraafplaats van het gasthuis. Hoewel een grote begraafplaats niet is aangetroffen, zijn er wel twee graven tussen de buitenmuur en de kapel ontdekt. Ook werden in de uitbraaksleuf van de zuidelijke kapelmuur tegen de dijk menselijke resten aangetroffen. Mogelijk waren er elders meerdere begravingen op het terrein die mogelijk zijn verspoeld door dijkdoorbraken. Vermoedelijk liggen de graven ook verder ten zuiden van de kapel, onder de huidige dijk die veel breder is dan de oude dijk/kade.

¹⁴ Vermeulen 2002, 37.

¹⁵ Vermeulen, 2015, 59-61.

¹⁶ Wal, van der & Vermeulen, 2015, Buitenhuis, 2017.

Boerderij St. Jurrien

Op de plek van de voormalige villa aan de Snipperlingsdijk 25 is een oude leemvloer op maaiveldhoogte herkend. Deze leemvloer behoorde bij een boerderij met vijf gebinten: de historische boerderij St. Jurriën. Enkele sporen behorend bij deze in 1607 gebouwde boerderij zijn aangetroffen in de vorm van dierbegravingen en greppels. De boerderij stond hier tot begin twintigste eeuw, waarna deze werd afgebroken en vervangen door een villa die op zijn beurt in de Tweede Wereldoorlog verloren ging. Na de oorlog werd de villa herbouwd. De villa is recent in vlammen opgegaan en daarna afgebroken. De fundering van de villa waarin nog resten van het leprozenhuis schuilgaan is niet uitgebroken.

Ter plaatse van de Diezestraat is in 2011 een archeologisch onderzoek uitgevoerd, waarbij een watergang uit de late middeleeuwen is ontdekt.¹⁷ Mogelijk werden greppels aangelegd voor de afwatering van de Veenen of voor kwelwater. Er zijn geen sporen van bewoning uit de prehistorie of het leprozengasthuis uit de middeleeuwen aangetroffen.

Verstoringen

Als gevolg van forse bodemingrepen ingrepen zijn sommige terreinen zodanig aangetast dat betwijfeld kan worden of zich nog archeologische waarden in de bodem bevinden. In die gebieden waar de bodem diep verstoord is, mag worden aangenomen dat er geen belangrijke archeologische sporen (meer) aanwezig zijn. Voor deze gebieden geldt geen archeologische verwachting meer.

In het plangebied is bebouwing aanwezig geweest. Vooral de flatgebouwen die aan de noordwestkant hebben gestaan, hebben de bodem tot op grote diepte verstoord. Ook de locatie van de vijver in het noorden van het bestemmingsplangebied en de locatie van een voormalige vijver net ten westen van de Diezestraat zullen verstoord zijn. Aan de oostkant staat een grote kas, wat de exacte verstoring van de bouw van de kas is, is niet bekend, maar lijkt beperkt.

3. Vrijstellingen

De *dieptevrijstelling* is de diepte tot waarop werkzaamheden zonder archeologische voorwaarden mogen worden uitgevoerd. Over het algemeen geldt een vrijstellingsdiepte van 0,5 meter. Alleen voor die locaties waar sporen zich naar alle waarschijnlijkheid direct onder maaiveld bevinden, wordt een dieptevrijstelling van slechts 0,3 m gehanteerd. Dit geldt voor de binnenstad en voor hele kwetsbare gebieden in het overige gebied van de gemeente, zoals de locatie van het leprozengasthuis in het plangebied (beleidswaarde archeologie 5).

De oppervlaktevrijstellingsgrens is volgens de huidige wetgeving op 100 m² gesteld. Hiervan kan echter onderbouwd naar boven en beneden worden afgeweken. Voor de binnenstad is deze grens aantoonbaar te ruim. Daarom worden voor de binnenstad verschillende, veelal striktere grenzen gehanteerd. In het overige gebied worden in veel gevallen juist ruimere vrijstellingsgrenzen toegepast. De onderbouwing van de gehanteerde vrijstellingsgrenzen is beschreven in het rapport *Onderbouwing vrijstellingsgrenzen Archeologie. Van verwachting naar beleid* dat is uitgegeven in de serie *Interne Rapportages Archeologie Deventer* 74.¹⁸ Voor een gedetailleerde onderbouwing van de vrijstellingsgrenzen die gehanteerd worden in dit bestemmingsplan wordt verwezen naar deze rapportage.

¹⁷ Kastelein, 2012.

¹⁸ Vermeulen, 2015.

4. Beleidswaarden

De beleidskaart van de gemeente Deventer kent acht verschillende waarden en hanteert per waarde bepaalde vrijstellingsgrenzen.

Regime	≥ 0 m ²	> 5 m ²	> 10 m ²	> 40 m ²	> 100 m ²	> 200 m ²	> 500 m ²	> 1000m ²	> 2500 m ²	> 10000 m ²	Diepte Vrijstelling
Waarde 0	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	n.v.t.
Waarde 1	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	0,5 m
Waarde 2	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	0,5 m
Waarde 3	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,5 m
Waarde 4	Geen	Geen	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,5 m
Waarde 5	Geen	Geen	Melding	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,3 m
Waarde 6	Geen	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,3 m
Waarde 7	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	Onderzoek	0,3 m

Gebieden met beleidswaarde **0** zijn gebieden waar geen rekening (meer) hoeft te worden gehouden met archeologische resten, omdat de bodem volledig is verstoord. De overige waarden zijn gebaseerd op de kans dat archeologische resten worden gevonden. Bij waarde 1 is de kans op archeologische resten het kleinst. Bij waarde 7 is die kans het grootst. Bij een kleine kans kunnen meer werkzaamheden zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd dan bij een grote kans.

De archeologische beleidskaart vormt de basis voor de dubbelbestemmingen 'Waarde – Archeologie', zoals die in bestemmingsplannen worden gehanteerd. In het nieuwe bestemmingsplangebied 'Aan de Dijk' gelden de beleidswaarden '0, 1, 3, 4 en 5' (afb. 1).

De beleidswaarden worden vertaald in de regels van dit nieuwe bestemmingsplan. In het bestemmingsplan worden dubbelbestemmingen 'Waarde – Archeologie' opgenomen voor de gebieden die op de beleidskaart een beleidswaarde **2 of hoger** kennen. Er is voor gekozen om aan gronden met beleidswaarde 'Waarde - Archeologie 1' geen dubbelbestemming toe te kennen.

Waarde - Archeologie 0

Deze gebieden kennen in het bestemmingsplan geen dubbelbestemming omdat de bodem hier naar verwachting diep verstoord is. Daarom mag worden aangenomen dat er geen belangrijke archeologische sporen meer aanwezig zijn.

Waarde - Archeologie 1

Voor de gebieden met een lage verwachtingswaarde (beleidswaarde '1') is de kans dat een bodemingreep het bodemarchief verstoort door de lage dichtheid aan vindplaatsen en de veelal relatief kleine oppervlakte van die vindplaatsen, zeer klein. Eigenlijk komt dit type resten vooral aan het licht bij archeologische begeleiding van grootschalige werkzaamheden. Daarom is voor deze beleidswaarde een vrijstellingsoppervlakte van 10.000 m² gehanteerd. Boven de 10.000 m² geldt een meldingsplicht. Dit type omvangrijke werkzaamheden is over het algemeen op ruim op tijd bekend bij de gemeente. Een dubbelbestemming is daarmee een relatief zwaar middel dat voor deze groep leidt tot onnodige administratieve last. Er wordt daarom voor deze ingrepen actief gezocht met de initiatiefnemer met het verzoek om medewerking te verlenen aan een archeologische waarneming tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Op deze manier kan de archeologische verwachting steekproefsgewijs gecontroleerd worden.

Waarde - Archeologie 3

Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 3' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 200 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,5 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen

200 m² en 500 m² dieper dan 0,5 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 500 m² en dieper dan 0,5 m dient bij de aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

Waarde - Archeologie 4

Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 4' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 100 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,5 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 100 m² en 200 m² dieper dan 0,5 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 200 m² en dieper dan 0,5 m dient bij een aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

Waarde - Archeologie 5

Op gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 5' mogen werkzaamheden tot een oppervlakte van 10 m² zonder archeologische voorwaarden worden uitgevoerd. Ook werkzaamheden die niet dieper reiken dan 0,3 m zijn vrijgesteld. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring tussen 10 m² en 40 m² dieper dan 0,3 m geldt een meldingsplicht. Bij werkzaamheden die leiden tot een verstoring groter dan 40 m² en dieper dan 0,3 m dient bij een aanvraag een archeologisch rapport te worden overlegd. Op basis van dit rapport kunnen voorwaarden aan de vergunning worden verbonden.

Meer dan één waarde

De vrijstellingsgrenzen in de tabel gaan uit van de situatie dat de volledige ingreep gelegen is binnen één beleidswaarde. In de praktijk zijn er ook ingrepen die gelegen zijn binnen meerdere beleidswaarden. Uitgangspunt is hierbij dat beleidswaarden cumulatief zijn. Een gebied met beleidswaarde archeologie 3 heeft automatisch ook beleidswaarde archeologie 2 en lager, een gebied met beleidswaarde archeologie 4 automatisch ook beleidswaarde archeologie 3 en lager, enzovoort. Om de oppervlakte van elke beleidswaarde binnen de ingreep te bepalen worden dus bij de oppervlakte van deze beleidswaarde steeds ook de oppervlakten van alle hogere beleidswaarden binnen de ingreep opgeteld. Van laag naar hoog worden deze oppervlakten daarna per beleidswaarde archeologie getoetst aan de vrijstellingsgrenzen die voor die beleidswaarde archeologie van toepassing zijn. Dit bepaalt welk regime er geldt voor de gebieden met de getoetste beleidswaarde. De afweging bepaalt tevens het minimale regime dat geldt in de gebieden die een hogere beleidswaarde kennen. Aansluitend wordt de daaropvolgende hogere beleidswaarde getoetst. Indien op basis van deze toets een zwaarder regime wordt toegekend, is dat alleen van toepassing op deze beleidswaarde en eventuele hogere beleidswaarden. Indien het regime op basis van deze toets lager uitvalt dan dat op basis van de eerder getoetste lagere beleidswaarde blijft het minimale regime van deze lagere beleidswaarde van toepassing.

5. Voorwaarden omgevingsvergunning

Welke vorm van archeologisch onderzoek noodzakelijk is, hangt af van het soort en de vorm van de ingreep. De juiste vorm van archeologisch onderzoek kan pas worden bepaald, indien de verstoringsdiepte en de begrenzing van de geplande bodemingrepen bekend zijn. Deze gegevens worden waar nodig in de bureaustudie gekoppeld aan de inhoudelijke gegevens over de locatie. Op basis daarvan kunnen aan de vergunning al dan niet voorwaarden worden verbonden. Hieronder wordt een toelichting gegeven op de mogelijke voorwaarden bij een omgevingsvergunning.

Geen voorwaarden

Wanneer uit de aanvraag blijkt, dat het terrein of delen daarvan al eerder verstoord zijn en de nieuw te verstoren oppervlakte daarmee kleiner wordt dan de aangegeven ondergrens, is archeologisch onderzoek niet noodzakelijk. In deze gevallen zullen geen archeologische voorwaarden worden verbonden aan de omgevingsvergunning.

Voorwaarden (behouden) in omgevingsvergunning

Wanneer eventuele archeologische resten bedreigd worden door verstoring, dienen eerst de mogelijkheden voor behoud van de archeologische resten in de bodem (*in situ*) te worden onderzocht. Hierbij kan worden gedacht aan het treffen van beschermende maatregelen, zoals een verschuiving van de nieuwbouwlocatie naar een gebied met een lagere verwachting of een minder verstorende manier van funderen.

Meldingsplicht

In die gevallen waar de aanwezigheid van archeologische resten niet kan worden uitgesloten maar de informatiedichtheid en –waarde ten opzichte van de inspanning van een volledig archeologisch onderzoek echter te klein uitvallen, kan aan de omgevingsvergunning een meldingsplicht worden gekoppeld. Hierbij moet de start van de grondwerkzaamheden worden gemeld bij de gemeentelijk archeoloog. Er kan op deze manier een afspraak gemaakt worden voor een bezoek tijdens de werkzaamheden, een archeologische waarneming. Tijdens de archeologische waarneming zullen de resten in grote lijnen worden gedocumenteerd. Aan de waarneming zijn voor de aanvrager geen kosten verbonden. Wel dient hiervoor in overleg met de gemeentelijk archeoloog enige tijd te worden ingepland.

Archeologisch Onderzoek

Indien uit het advies blijkt dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is, hangt het vervolgtraject af van de oppervlakte van de geplande nieuwbouw of werkzaamheden. De vorm van archeologisch onderzoek wordt bepaald wanneer de verstoringsdiepte en de begrenzing van geplande bodemingrepen bekend zijn. Deze gegevens worden in het rapport gekoppeld aan de inhoudelijke gegevens over de locatie. Op basis daarvan kunnen aan de omgevingsvergunning al dan niet voorwaarden worden verbonden.

Wanneer de oppervlakte kleiner is dan 2.500 m² worden zo nodig ter plaatse controleboringen uitgevoerd om de intactheid van de bodem te controleren en eventueel de archeologische verwachting bij te stellen. Bij oppervlaktes tot 2.500 m² zijn deze boringen voor rekening van de Gemeente Deventer. Bij grotere oppervlaktes dient een archeologisch booronderzoek uitgevoerd te worden ter controle van de intactheid van de bodem en archeologische verwachting. Dit onderzoek is voor rekening van de aanvrager. Indien uit de boringen blijkt dat de bodemopbouw intact is en de archeologische verwachting door resultaten van het booronderzoek wordt bevestigd, dient archeologisch vervolgonderzoek plaats te vinden.

Bij kleinere oppervlaktes kan in overleg met de (gemeentelijk) archeoloog worden gekozen voor het archeologisch begeleiden van het ontgraven van de bouwkuip. Bij grotere oppervlaktes zal het vervolgonderzoek worden uitgevoerd in de vorm van proefsleuven. De kosten voor dit onderzoek zijn in beide gevallen voor rekening van de aanvrager. Wanneer proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd wordt op basis van de resultaten bepaald of en welke van de eventuele archeologische resten definitief dienen te worden opgegraven. Ook dit onderzoek is voor rekening van de aanvrager. Wanneer alle geselecteerde resten zijn onderzocht, kan worden gestart met de bouw.

6. Literatuur

Buitenhuis, R.E., 2017. *Masterplan aan de Dijk te Deventer*, (Archeologische bureaustudie 868). Archeologie Deventer.

Kastelein, D., 2012. *Inventariserend archeologisch onderzoek (proefsleuven) nieuwe oostelijke inprikker Rivierenwijk*. (Interne Rapportages Archeologie Deventer 52), Deventer.

Satijn, O.P.N., W.J. Weerheijm, E. van der Klooster, 2017. *Archeologisch onderzoek ten behoeve van de herontwikkeling van het plangebied Snipperlingsdijk 27 te Deventer, Gemeente Deventer. Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen (verkennde fase)*. Vestigia rapportnummer V1508. Amersfoort.

Vermeulen, B. 2002. *Het middeleeuwse tolhuis en de middeleeuwse landweer aan de Snipperlingsdijk te Deventer*. (Rapportages Archeologie Deventer, nummer 10), Deventer.

Vermeulen, B., 2015. *Onderbouwing vrijstellingsgrenzen Archeologie. Van verwachting naar beleid*. (Interne Rapportages Archeologie Deventer 74), Deventer.

Wal, M. van der & B. Vermeulen, 2015. *Inventariserend proefsleuvenonderzoek en Opgraving Snipperlingsdijk 25 te Deventer project 517 & 518*. (Interne Rapportages Archeologie Deventer 91), Deventer.

Willemse, N.W., L.J. Keunen, L.M.P. van Meijel & T. Bouma, 2013. *...Die plaatsen, welke in de Douwelerkolk verdrongen zijn... Fysisch- en historisch-geografische bouwstenen voor een archeologische verwachtingskaart van de gemeente Deventer* (RAAP Rapport 2571), Weesp.